

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

תרבות לאדינו וחברה יהודית עות'א;מאנית בראי ספר
' - 13215 'לועז מעם;

תאריך עדכון אחרון 25-08-2021

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: היסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר תמיר קרקסון

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: tamir.karkason@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: ימי רביעי, 12:00-13:00, או בתיאום מראש

מורי הקורס:
ד"ר תמיר קרקסון

תאור כללי של הקורס:

ספר 'מעם לועז', שראה אור בהמשכים במאות ה-18-19, הוא ספינת הדגל של תרבות הלאדינו. זהו מפעל אנתולוגי ואנציקלופדי פרשני של המקרא: ילקוט מדרשים הכולל גם ספרות מוסר, הלכה ומנהג. בקורס זה ירכשו התלמידים יכולת קריאה היסטורית ותרבותית בספר 'מעם לועז' על רבדיו השונים. 'מעם לועז' מהווה מקור רב ערך להיכרות עם החברה והתרבות היהודית באימפריה העות'מאנית במאות ה-18-19, למשל בתחומי חיי היום-יום, מעמד האישה והיחסים בין יהודים, נוצרים ומוסלמים באימפריה – והתלמידים יתוודעו לעושר זה.

מטרות הקורס:

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

התלמידים יכירו את נסיבות ההיגוד השונות בהן הוקרא ונצרך הספר בידי גברים ונשים בני ובנות כל השכבות החברתיות, מה שעשה אותו כה פופולרי. כך יתוודעו התלמידים למקומו של 'מעם לועז' בתחיייה התרבותית של היהדות דוברת הלאדינו בתפר בין העת החדשה המוקדמת לעת החדשה.

דרישות נוכחות (%) :

80

שיטת ההוראה בקורס: לפני כל שיעור יידרשו התלמידים לקרוא ספרות משנית. כל שיעור ייפתח במבוא, ואחריו תתבצע קריאה מודרכת של קטעים נבחרים מתוך הספר. הקטעים יובאו מתוך התרגום העברי (מהדורת קרויזר-ירושלמי), אך המרצה יערוך השוואות מול המקור בלאדינו, תוך הדגשת אופיו המילולי והחי של המקור. אופי זה אובד לעתים קרובות בתרגום העברי, שכן הוא יועד לקהל תורני ולא לקהל הקוראים הכללי.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

חברה ותרבות ביהדות העות'מאנית
תרבות הלאדינו בפתח העת החדשה
'מעם לועז': לדמותה של אנתולוגיה תורנית
מגמותיו של ה'מעם לועז': ניתוח ההקדמה לספר בראשית
הפנייה אל הקורא העממי: מעשה בתלמיד חכם ובקצב
חיי יום-יום
האישה היהודייה
המשפחה היהודית
בין יהודים, נוצרים ומוסלמים
זכר גירוש ספרד והזהות הספרדית

מעם לועז': אז והיום

חומר חובה לקריאה:

חיבורי יסוד:

ילקוט מעם לועז': והוא אוצר האגדה הפירושים וההלכה על תורה נביאים וכתובים, תרגם שמואל ברח"י ירושלמי, ירושלים, כרכים שונים (תשכ"ז-תשל"ב)
ראו גם: *and Translation a with (Genesis) Loez Meam the from Extracts, Crews Cynthia a Glossary, Leeds 1960*

1. חברה ותרבות ביהדות העות'מאנית

אסתר בנבסה, אהרון רודריג, יהודי ספרד בארצות הבלקן במאות החמש עשרה-העשרים (תרגמה איה ברור), ירושלים תשס"א, עמ' 50-124 (לסירוגין)

2. תרבות הלאדינו בפתח העת החדשה

Tamir Karkason, 'The Iberian Diasporas in the 18th and 19th Century', Ruth Fine and Susanne Zepp (eds.), Jewish Literatures in Spanish and Portuguese: From the Middle Ages to Present Day, eds. Ruth Fine and Susanne Zepp, Berlin 2021 (in press)

3. 'מעם לועז': לדמותה של אנתולוגיה תורנית

אלדינה קינטנה רודריגז, 'מבנה השיח בספרי "מעם לועז'" לרבי יעקב כולי', פעמים 105-106 (תשס"ו), עמ' 151-179

4. מגמותיו של ה'מעם לועז': ניתוח ההקדמה לספר בראשית

אבנר פרץ, 'הקדמותיו של ר' יעקב כולי ל"מעם לועז'" בעברית ובלאדינו כמפתח להבנת תכניתו ותפיסתו הרעיונית בכתיבת היצירה', אבנר פרץ (ליקוט וערך), ר' יעקב כולי, מעם לועז' בראשית: לקט, בצירוף מבואות, גלוסאר ומפתחות, מוגש בכבוד ויקר ליצחק נבון, מעלה אדומים 2006, עמ' כד-לה לקריאה בכיתה: מעם לועז', בראשית, א, הקדמת הלאדינו בתרגום עברי (עמ' ט-כט), לסירוגין

5. הפנייה אל הקורא העממי: מעשה בתלמיד חכם ובקצב

דוד בונים, מתת אדר-בונים, ג'ודזמו מדוברת בג'ודזמו כתובה: ספר מעם לועז' לרבי יצחק מאגריסו', פעמים 125-127 (תשע"א), עמ' 422-423, 484-493 לקריאה בכיתה: מעם לועז', במדבר, עמ' לא-לב

6. חיי יום-יום (א)

עליזה מיוחס ג'יניאו, 'חיי יום-יום בחוג המשפחה היהודית-ספרדית לפי פירושו של ר' יעקב כולי לספר בראשית בחיבור מעם לועז' (1730)', מירי אליאב-פלדון, יצחק חן (עורכים), נשים, זקנים וטף: קובץ מאמרים לכבודה של שולמית שחר, ירושלים תשס"ב, עמ' 139-171 לקריאה בכיתה: מעם לועז', ויקרא, עמ' קכא-קלח (דיני כשרות), לסירוגין

7. חיי יום-יום (ב)

ירון בן-נאה, 'צדקה וחסד על גדות הבוספורוס: חברות גמילות חסדים של הקאיקג'יס באסתאנבול', יוסף הקר וירון הראל (עורכים), לא יסור שבט מיהודה: הנהגה, רבנות וקהילה בתולדות ישראל, מחקרים מוגשים לפרופסור שמעון שוורצפוקס, ירושלים תשע"א, עמ' 101-140 לקריאה בכיתה: מעם לועז', שמות, א, עמ' שפה-שפז (דיני הספינה)

8. האישה היהודייה

עליזה מיוחס ג'ניא, "צרת הבת" - צער גידול בנות וביטויים בשניים מספרי ההדרכה של היהודים הספרדים: מעם לועז (1730) ופלא יועץ, 1824, 1870, איל פריזינטי ח-ט, חלק 2 (תשע"ה), עמ' 357-373
בכיתה יידונו קטעים מ'מעם לועז'

9. המשפחה היהודית

ירון בן-נאה, 'מעגל החיים וחיי המשפחה', ירון בן-נאה (עורך), קהילות ישראל במזרח במאות התשע עשרה והעשרים: תורכיה, ירושלים תש"ע, עמ' 237-248
לקריאה בכיתה: מעם לועז, יהושע, עמ' רלט-רם (נישואין לתלמיד חכם)
רשות: Karkason Tamir, 'Empire Ottoman the in Families Maskilic', *Jewish of Journal*, Studies (in press)

10. בין יהודים, נוצרים ומוסלמים

מעם לועז, שמות, ב, עמ' תקלה-תקלו (איסורי עבודה זרה)
לקריאה בכיתה: מעם לועז, ויקרא, עמ' תתפב (הלוואה לנוצרים מול הלוואה למוסלמים)

11. זכר גירוש ספרד והזהות הספרדית (א)

יוסף חיים ירושלמי, זכור: היסטוריה יהודית וזיכרון יהודי (תרגום שמואל שביב), ירושלים תשמ"ח, עמ' 77-100

לקריאה בכיתה: מעם לועז, שמות א, עמ' רפד-רפה (עלילת הדם בספרד)
רשות: מעם לועז, בראשית א, עמ' עג-עז (י"ג השאלות של דון פדרו לחכם ניקולאוס)

12. זכר גירוש ספרד והזהות הספרדית (ב)

Julia Phillips Cohen, *Becoming Ottomans: Sephardi Jews and Imperial Citizenship in the Modern Era*, Oxford and New York 2014, pp. 45-73
לקריאה בכיתה: מעם לועז, דברים א, עמ' שיד-שטו (גירוש ספרד)

13. 'מעם לועז': אז והיום

שמואל רפאל, לאדינו כאן ועכשיו, תל אביב תשפ"א, עמ' 83-100

חומר לקריאה נוספת:

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %

הרצאה 0 %

השתתפות 20 %

הגשת עבודה 80 %

הגשת תרגילים 0 %

הגשת דו"חות 0 %

פרויקט מחקר 0 %

בחנים 0 %

אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:

הרכב הציון הסופי בקורס:

- השתתפות פעילה וקריאה משיעור לשיעור: 20%
- מטלת סיום ('בחינת בית') שתינתן בסוף הקורס: 80%